

„Der kleine Bund“
literarische Beilage des „Bund“
Bern, duminică, 17 noiembrie 1929

CÎNTECUL POPULAR ȘI DRAMA DESPRE MEȘTERUL MANOLE

O DRAMĂ ROMÂNEASCĂ ȘI FUNDALUL EI.

Cum am putea vorbi de drama scriitorului român Lucian Blaga, „Meșterul Manole“ — a cărei premieră germană va avea loc în zilele următoare la Teatrul orașenesc din Berna — cum am putea deci vorbi despre o dramă românească contemporană, fără ca în același timp, mai bine zis, mai înainte, să încercăm să zugrăvim izvorul din care se adapă această operă? Acest fundal este însă pentru ochii europeanului cu o cultură (inclusiv literară) medie destul de decolorat, șters, greu de imaginat. Vorbim cu plăcere de o literatură universală, prin care însă înțelegem doar o sumă de traduceri, puse la dispoziția noastră tot timpul de către niște editori pe cît de îndrăzneți, pe atît de temători. Best-seller-ul american de astăzi aparține miine deja „literaturii universale“, adică afacerilor editoriale germane! Un asemenea concept despre literatura universală nu se poate bucura de succes dacă e vorba de a face o legătură între drama românească și biblioteca particulară a amatorului de literatură mai nouă sau mai veche. Mai degrabă ar trebui să-l rugăm să caute această carte în alt raft, adică acolo unde se află Herder, Goethe și Jakob Grimm. Concepția pe care aceștia au avut-o despre literatura universală ne e de mai mult folos atunci cînd e vorba de a cunoaște drama despre „Meșterul Manole“ în condiționarea și legăturile sale și de a o așeza în „Tezaurul poeziei eterne“.

O convorbire cu Goethe despre acest subiect ar trebui să se desfășoare cam în următorul fel (cititorul trebuie să ne creadă că afirmațiile lui Goethe din această discuție sînt în cea mai mare parte autentice):

„Vă aduceți aminte, Domnule Consilier“, l-am întreba, „de poeziile pe care vi le trimitea din cînd în cînd Jakob Grimm? Erau traduceri din limba sîrbă și chiar Dumneavoastră ați prelucrat de timpuriu una dintre ele, care Vă parvenise prin traducerea din italiană făcută de Werthes. I-ați dat titlul „Bocet despre nobila soție a lui Asan Aga“, remarcînd că e

„tradusă din morlacă“. Sub titlul amintit a intrat în culegerea de „Cîntece populare“ de Herder“.

Goethe dă semnificativ din cap, noi continuăm:

„La un altul dintre aceste cîntece Jakob Grimm descoperise calități deosebite; l-a numit „unul dintre cele mai emoționante cîntece ale tuturor popoarelor și timpurilor“, recomandîndu-l bunăvoinței Dumneavoastră. L-ați și tipărit în revista Dumneavoastră „Über Kunst und Altertum“, dăruindu-l astfel lumii și literaturii universale, dar ați considerat...“

„Am considerat, ne întrerupe Goethe, că el se remarcă printr-o concepție superstițios-barbară și am atras atenția că conține și o jertfă omenească de cea mai înfiorătoare speță. L-am socotit ca făcînd parte dintre cele mai vechi bucăți din culegerea lui Vuk Stefanovic, acest sîrb stabilit la Viena, pentru ale cărui poezii populare redade din memorie s-au entuziasmat în așa fel doi oameni atît de importanți ca Wilhelm von Humboldt și Jakob Grimm, încît au învățat limba sîrbă, consemnînd spre nemurire aceste comori“.

Goethe ia un volum de la editura Insel de pe raft. „Aici găsiți poezia despre „Zidirea lui Skutari“. (N.T. Poezia redată în întregime, dezvoltă tema zidirii soției celui mai tînăr dintre trei feciori de crai, pentru ca o construcție să poată fi terminată. Ceilalți doi frați își preveniseră soțiile, rupînd jurămîntul făcut.)

Această poezie sîrbească — acum că ne-a condus primii pași în domeniul atît de puțîn cunoscut al poeziei populare din Europa răsăriteană, nu-l mai deranjăm pe Goethe — am găsit-o spre surprinderea noastră într-o culegere de poezii populare românești (întocmită de Theodorescu), pe care am răsfoit-o acum cîțiva ani, și anume cu remarca „Din franceză de Talvi (= Therese Albertine Luise von Jakob, care tradusese și pentru Goethe)“. Se află în această culegere de poezii populare ca variantă a unui epos românesc, a poeziei despre „Meșterul Manole“ — sau după cum a denumit-o Vasile Alecsandri, cel mai vechi culegător român, ca variantă a poeziei despre „Mănăstirea de pe Argeș“.

Poezia populară românească despre Meșterul Manole povestește epic soarta tragică a celui mai bun constructor al vremii sale (cam secolul XIV), care înălțase puzderie de biserici în țara sa, la urmă și pe cea mai frumoasă, la Curtea de Argeș. Lucrurile s-au petrecut astfel:

Meșterul și calfele sale zidesc clădirea, dar truda le e za-

darnică; noaptea zidurile și turnurile ridicate cu atît elan în timpul zilei, se prăbușesc, Atunci Manole are un vis și i se pare că aude o voce care-i poruncește să zidească un om în pereții clădirii. Împărtășește visul și calfelor și se leagă să prindă prima făptură care le va aduce dimineața mîncarea și s-o jertfească pentru săvîrșirea clădirii. Pe cine vede însă Manole pe cărare pe cînd scrutează zarea de pe schele? Pe soția-i mult iubită, „floarea cîmpiei“. Ea se apropie surîzînd, urcă cu același suris spre schele, zîmbind acceptă jocul de a pune piatră după piatră în jurul trupului ei gingaș. Dar cînd colții pietrelor îi sfîșie pielea, începe să implore ca gluma să fie lăsată de o parte; Manole și calfele însă ridică zidul în tăcere mai departe: pînă la mijlocu-i subțire, pînă la umeri, pînă la gît, pînă la ochi. Acum ea nu-i mai vede, dar vocea înecată de plîns răzbate prin zidurile clădirii care se înalță. Domnitorul, Negru Vodă, îl întrebă pe Manole dacă-i adevărat că vrea să ridice o biserică și mai mîndră. Manole încuviințează înversunat. Atunci domnitorul pune să se ia schelele, înainte ca Manole să fi coborît din turn. Manole își meșterește din șipci niște aripi și se azvîrle în jos pentru a pleca în zbor mai departe; în acel moment aude încă odată plînsul femeii zidite și cu mintea rătăcită se prăbușește nu departe de mănăstire, murind zdrobit.

Astăzi un izvor curge dintr-o stîncă cenușie sub pomii fremătători de la Mănăstirea Curtea de Argeș; apa clară spune în murmur povestea Meșterului Manole.

SUFLETUL ÎNZIDIT.

Să aruncăm în pripă o privire peste subiectul acestei balade, care a inspirat drama lui Lucian Blaga.

Caracterul ei este, pentru a folosi cuvintele lui Goethe, superstițios: o făptură îngropată de vie la temelia unei cetăți sau biserici trebuie să-i confere acesteia trăinicie și durată în timp. De unde provine însă superstiția? Din Orient? În poezia lui C. F. Meyer „Feciorii lui Harun“ cel mai tînăr dintre fii vrea să se sacrifice pentru a asigura viața și domnia tatălui său:

„Cu ciocanul, cu mistria, fă-mă Doamne zid îndată!
Însumi mă zidesc la baza fericirii tale, tată!
Vraja va cuprinde casa, va dura o veșnicie,
Dac-un suflet drag, o viață, îi va sta la temelie.“

Și la noi, și în Germania a fost cunoscută această superstiție; există legende despre cetăți, în nordul Germaniei despre diguri, care povestesc asemenea lucruri.

În locul unui om viu se zidea imaginea sau umbra acestuia, ceea ce desigur că era mai ușor. Iar acest om căruia îi fusese răpită umbra — ne gândim și la Peter Schlemihl — murea după patruzeci de zile de la data când se săvârșise faptil. Umbra reprezintă însă în mintea superstițioasă a poporului sufletul, iar acesta era lucrul cel mai viu în om, care trebuia să dea zidirii rezistența de a se opune puterilor distrugătoare ale naturii.

DRAMA LUI LUCIAN BLAGA

Celui care s-a ocupat, fie doar și de departe, cu viața spirituală românească din anii de după război, numele lui Lucian Băga nu-i e necunoscut. Revistele literare germane au relatat adesea despre el, căci Băga este ca poet liric și dramatic conducătorul generației sale, însă înafară de câteva poezii nu s-a tradus nimic din creația sa. El însă ca român transilvănean a ajuns de timpuriu în contact cu limba și viața spirituală germană, păstrînd această legătură și pe mai tîrziu.

Cînd în 1919 au apărut primele sale poezii, acestea au fost salutate în România ca un eveniment, căci în ele se întreprind într-un chip ciudat și primar un simț cosmic tragic-individualist. De atunci poetul a avut o evoluție particulară, fiind legat și de mișcarea spirituală europeană. Trăsătura individualistă a personalității sale poetice s-a transformat cu încetul într-o simțire colectivistă, în expresie a unei comunități anonime, avînd o puternică coloratură mistică. În orice caz trebuie să avem în vedere fundalul bizantin al acestei mistici pentru a o putea înțelege corect în singularitatea expresiei sale. Se pare că intern este perfect motivat faptul că Băga s-a apropiat în același timp de poezia populară, de mitul folcloric, pe care-i interpretează în felul său, fără a neglija din această cauză robustul subiect al dramei. Căci Băga este dramaturg prin excelență, „Meșterul Manole“ fiind a cincea piesă, care n-a avut decît de cîștigat din experiența celorlalte patru.

Problematika dramei sale — care fusese și aceea a baladei populare — este de fapt sacrificiul artistului pe altarul operei sale. El jertfește femeia iubită, pentru ca opera să se poată desăvîrși, sacrificiul însă îl zdrobește și pe el. O temă atît de